

ПОСМАТРАЊЕ И СНИМАЊЕ ДИВЉАЧИ У ФУНКЦИЈИ ТУРИЗМА

WATCHING AND PHOTOGRAPHING WILDLIFE IN TERMS OF TOURISM

Марко Павловић¹, Јелена Кутањац¹

РЕЗИМЕ: Данас кад је развој технологије и технике достигао свој врхунац људи се све више окрећу природи и њеним вредностима. Све сфере живота, људско друштво покушава да приближи природи па је тако и туристичка тражња све више окренута природи и еколошкој свести.

Што се тиче туристичког аспекта посматрања и снимања дивљачи, ова активност има великих потенцијала. Многи љубитељи дивљачи вољни су да путују како би остварили своје потребе када се ради о посматрању и снимању жељене врсте. Овде се посебно могу издвојити посматрачи птица, тзв. птичари, који у циљу посматрања птице коју још нису видели радо путују.

У сврху овог научног рада спроведено је и анкетно истраживање које је за циљ имало дефинисање профила туристе који путује ради посматрања и снимања дивљачи, као и одређивање степена важности елемената туристичког пакета за ове туристе.

Кључне речи: посматрање дивљачи, снимање дивљачи, еко-туризам, заштићена природна добра, одрживи развој.

ABSTRACT: Today, when the development of technologies and techniques has reached its peak, people are increasingly turning to nature and its values. All spheres of life human society is trying to bring closer to nature, therefore the tourist demand is also more and more oriented to nature and environmental awareness.

As for the tourist aspect of watching and photographing wildlife, this activity has great potential. Many naturalists are willing to travel to fulfil their needs when it comes to watching and photographing wildlife the desired species. Here are especially standing out birdwatchers, which are, for the purpose of watching the birds that they have not seen yet, willing to travel.

¹ Универзитет у Новом Саду, Природно-математички факултет, Департман за географију, туризам и хотелијерство, Трг Доситеја Обрадовића 3, Нови Сад; www.dgt.uns.ac.rs

In purpose of this scientific research a survey was conducted that was aimed to define the profile of tourists who travel to watch and photograph wildlife, and to determination the important of elements of the tourist packages for these tourists.

Key words: *watching wildlife, photographing wildlife, eco tourism, protected natural areas, sustainable development*

УВОД

Посматрање као и снимање птица идентификовано је као најбрже растућа активност у природи у целом свету. Само у САД-у је, према агенцији за статистику „U.S. Fish and Wildlife Service“, број посматрача птица порастао за 8% од 2001. до 2006. године, док је потрошња за овај вид активности забележила раст од 18%. Тако се број посматрача птица у САД-у 2006. године попео на око 70 милиона људи који су остваривали потрошњу од око 45 милијарди америчких долара. (www.heritagedestination.com)

У Србији је до сада забележено преко 360 врста птица (што је више од 40% свих врста нађених у Европи), а од тога се око 240 врста гнезди на територији Србије (од тога у Војводини је 196 врста). Око 40% ових врста птица ужива неки вид заштите у европским законима, а чак пет врста спада у глобално угрожене: патка црнка (*Aythya nyroca*), орао крсташ (*Aquila heliaca*), белонокта ветрушка (*Falco naumanni*), прдавац (*Crex crex*) и велика дропља (*Otis tarda*). Уколико се направи добар план и наравно уз стручну помоћ обучених водича за посматрање птица као и локалних зналаца, могуће је, за десетак дана проведених на терену, видети и преко 150 врста припадника орнитофауне. (www.srbija.travel)

Посматрање птица се у највећем броју случаја одвија у природним добрима која се налазе под неким системом заштите. Код нас, поред локалитета који су заштићени нашим законским системом као што су национални паркови, резервати и специјални резервати природе, од великог значаја за развој посматрања птица су локалитети који су уврштени у програм међународног значајног подручја за птице (*Important Bird Areas – IBA*). „*IBA*“ подручја су подручја од значаја за орнитофауну. На њима се спроводи детаљан мониторинг и систем заштите који ће подстаћи развој популације птица. Подручје стиче статус *IBA* уколико испуњава строге критеријуме засноване на присуству угрожених врста птица и њиховој бројности. (www.birdlife.org)

У Србији је проглашено 35 „*IBA*“ подручја. Ту се убрајају: Горње подунавље, Суботичка језера и пустаре, Рибњак Бечеј, Јегричка, Ковиљски рит, Фрушка Гора, Босутске шуме, Засавица, Обедска бара, Дунавски лесни одсек, Пашњаци велике дропље, Слано Копово, Царска бара, Рибњак уздин, Вршачки брег, Делиблатска пешчара, Цер, Ваљевске планине, Тара, Овчарско-кабларска клисура, Увац – Милешевка, Копаоник, Проклетије, Шар-планина, Пчиња, Власина, Јерма, Сува планина, Стара планина – Видлич, Сићевачка клисура, Злотска клисура – Дубашница, Ресавска клисура, Дубовац – рам, Ђердапска клисура и Мала Врбица. (www.srbija.travel)

Предмет овог рада је туристичка афирмација посматрања и снимања дивљачи као еколошког вида туризма и активног боравака у природи. Циљ рада је квалите-

тна презентација посматрања и снимања дивљачи како би се утврдило тренутно стање и односи са другим видовима туризма као и могућност за развој овог вида туризма код нас. Задатак рада је анализа постојећег стања посматрања и снимања дивљачи у Србији. У ту сврху спроведено је и анкетно истраживање које је за циљ имало дефинисање профила туристе који путује ради посматрања и снимања дивљачи, као и одређивање степена важности елемената туристичког пакета за ове туристе.

ДЕФИНИСАЊЕ ПОСМАТРАЊА И СНИМАЊА ДИВЉАЧИ

Специфична група љубитеља природе и дивљих животиња створила је један начин ловљења дивљачи без њеног физичког експлоатисања. То је фото-сафари тј. посматрање, снимање или фотографисање дивљачи у природи. Овакав вид лова ослања се на визуелне опажаје. Може се рећи да посматрање дивљачи представља врхунску синтезу са природом.

Посматрање дивљачи

Посматрање дивљачи је разлог да се изађе у природу, разонода, хоби па чак и спорт за оне који га упражњавају. Ипак, постоје и научни и еколошки мотиви за посматрање дивљачи. Посматрачи дивљачи спадају у групу еко-туриста. То су често активисти неке еколошки оријентисане организације или једноставно љубитељи природе са еколошком свешћу на високом нивоу. Жеља и циљ туристе посматрача дивљачи јесте да „улови“ жељену дивљач, али без њеног физичког експлоатисања. Често се труде не само да је физички не угрозе већ да не ремете њену свакодневну рутину и тиме не изазивају узнемиреност животиње.

Оно што је потребно да има сваки посматрач дивљачи, пре свега јесте стрпљење и основно предзнање које ће му помоћи да неопажено приђе жељеној животињи на удаљеност довољну за добар поглед. Посматрач који не може да контролише своје узбуђење и није стрпљив и упоран остаће без задовољства које доноси поглед на жељно исчекивану дивљач. Знање о посматраној врсти донеће посматрачу извесну предност јер ће, познајући нарав животиње коју посматра, лакше моћи да јој приђе. Такође, знање и искуство помаже посматрачу када је потребно разликовати врсте и уочити специфичности.

Поред овога, неопходно је имати и одговарајућу опрему за посматрање дивљачи у шта спадају квалитетан двоглед, дурбин са сталком (троножцем) и бележници у којој се записују и скицирају сва опажања. Наравно најбитније од свега, када се ради о туристичком птичарењу, јесте добар водич. Често се за посматрање дивљачи користе платформе, својеврсне чеке, на којима посматрач очекује животињу коју жели да посматра. Оне се праве од природног материјала и тако да се уклопе у амбијент. Такође, има и својеврсних чека и на земљи, зависно која се дивљач посматра, али свима им је заједничко то да пружају адекватан заклон и камуфлажу како би животиња дошла у посматрачев видокруг.

Као посебан вид посматрања дивљачи издвојило се **посматрање птица** (eng. „*Birdwatching*“). Оно представља хоби активност која подразумева боравак у природи ради посматрања и ослушкивања птица. Имајући у виду овако дефинисан појам, може се сматрати да је термин „посматрање птица“ непотпун и неадекватан. Овако употребљен термин односи се само на визуелну перцепцију птица док сам хоби подразумева укључење и чула слуха као и низ неких других активности (скицирање, фотографисање, записивање утисака...). Као прецизнија одредница за ову хоби активност створен је термин **птичарење** (eng. „*Birding*“) док се сами учесници називају **птичари**. Птичарење је за неке птичаре постао сличан колекционарству јер, већина њих бележи и прави списак врста које су посматрали, са означеним датумом и местом где су их пронашли, па тако убрзо примећују да им у колекцији недостају неке врсте. Тако настају туристи који путују у потрази за недостајућом врстом и тако комплетирају свој списак. За оваква туристичка кретања у енглеском језику постоји одговарајући термин („*Twiching*“). (www.ptica.org)

Из оваквог хобија постепено се развила потпуно нова грана туризма која се назива **авитуризам** (lat. *Aves-йшица*). Задовољство које осећа птичар када први пут види тражену птицу може се поредити с освајањем медаље на неком такмичењу. Постоје и организована такмичења у птичарењу где је циљ видети и препознати што већи број птица за 24 сата, а од 2003. године се организују и у нашој земљи. (www.ptica.org)

Снимање и фотографисање дивљачи

Многим заљубљеницима природе је развој фото технике омогућио да дивљач „лови“, а да је притом физички не уништава. Тако су последњих деценија фото-апарати и камере постали нераздрожни део опреме савременог љубитеља природе. Овај специфични облик активности настао је и развио се као последица мењања односа човека према природи и дивљим животињама.

Сниматељ-туриста у посебно организованом туристичком путовању фото-апаратом или камером снима живу дивљач у природном амбијенту или из свог личног задовољства или ради проучавања дивљих животиња.

Пре свега потребно је нагласити да је неопходно да сниматељ што раније (пре изласка дивљачи) дође на место снимања. Када дође на место, сниматељ одмах припрема камеру, поставља бленду, експозицију према светлосним околностима и напне затварач апарата. Притом обезбеди себи добар заклон, те тако дочека дивљач у потпуности припремљен. Затим, када дивљач стигне, потребно је стрпљиво сачекати најпогоднији тренутак за снимање, да дивљач мирује и да се добро види. Уколико дивљач не стоји, сниматељ јој може тихим звиждуком изазвати пажњу што ће је зауставити и омогућити услове за добар снимак.

Како се не би долазило до нежељених потреса приликом окидања фото-апарата, све чешће се у употребу уводе даљински окидачи. Даљински окидач може да буде:

- **механичкој деловања** – танак најлон везан за окидач на затварачу апарата а снима се помоћу учвршћене камере;

- *електромагнетна котва* – електромагнетна котва учвршћена на кућишту апарата и повезана са окидачем, па се притиском на тастер повезаним са котвом, преноси електромагнетни импулс и врши окидање;
- *бежични окидач (wireless trigger)* – притиском на контакт отпремне станице преноси се бежично (путем радио-таласа) струјни радио-импулс до пријемне станице у апарату, покреће се електромагнетски окидач и окида затварач. (Пренђовић, 2005)

Нове технологије довеле су до тога да камере и фото-апарати имају уграђене сензоре за покрете који их покрећу па се тако поставе на местима где се очекује дивљач и снима.

Осим овога, сниматељу који се креће у фото-сафари туризму неопходни су још неки елементи опреме. Ту је, дакле, адекватна одећа која ће истовремено бити пријатна и пружати одређени заклон тј. бити такве боје која је у складу са окружењем у којем сниматељ тражи дивљач. Затим добар двоглед којим ће лакше моћи да уочи дивљач коју жели да сними, као и постоље тј. треножац за апарат који пружа већу стабилност приликом фотографисања или снимања.

ПРОСТОРИ НА КОЈИМА СЕ МОЖЕ ОРГАНИЗОВАТИ ПОСМАТРАЊЕ И СНИМАЊЕ ДИВЉАЧИ

Посматрање и снимање дивљачи се убраја у специфичан вид туризма. Као такав захтева одређене просторе како би се могао реализовати. То су простори који пре свега обилују врстама које су интересантне за снимање и посматрање, а поред тога треба и да су приступачна за кретање туриста и његов смаштај. Овде се најчешће убрајају природна добра која се налазе под неким видом заштите, што су потврдили и резултати анкетног истраживања. Из тог разлога неопходно је посебну пажњу посветити организацији оваквих туристичких кретања како она не би имала неки евентуални негативни утицај на ове локалитете.

ИСПИТИВАЊЕ ТУРИСТИЧКОГ ТРЖИШТА ЗА РАЗВОЈ ПОСМАТРАЊА И СНИМАЊА ДИВЉАЧИ

Да би се правилно анализирали сви аспекти могућности организовања туристичког посматрања и фотографисања дивљачи извршено је анкетно истраживање. Дефинисана су два циља анкетног истраживања а то су:

1. Дефинисање профила туристе који путује ради посматрања и снимања дивљачи; и
2. Одређивање важности елемената туристичког пакета за туристу који путује ради посматрања и снимања дивљачи.

Анкета је спроведена у периоду од 05. 05. до 25. 08. 2011. године и обухватила је 48 испитаника, који су барем једном били учесници туристичког кретања са циљем

посматрања или снимања дивљачи. Однос полова испитаника био је 50:50, старосна доб испитаника била је између 20 и 45 година. Знатна већина испитаника била је факултетског образовања са примањима између 300 и 500 евра. Анкетни упитник састојао се из 18 питања подељених у три групе. Прва група питања односила се на опште информације о испитанику, друга група питања имала је за задатак да открије која су основна очекивања испитаника приликом путовања, а трећа група питања односила се на значај елемената туристичког пакета за испитанике.

Профил туристе који путује ради посматрања и снимања дивљачи

Анализом података добијених спроведеним анкетним истраживањем дошло се до жељеног циља и добијени су одређени резултати. Сви добијени одговори дали су слику о туристима који су учествовали у снимању и посматрању дивљачи и о њиховим очекивањима и преференцијама када предузимају путовања. На основу ових одговора може се установити профил туриста-сниматеља дивљачи (Табела 1).

Табела 1. Профил туристе-сниматеља дивљачи

Туриста-сниматељ дивљачи = еко-туриста
Старосне доби од 20 до 45 година
Вишег степена образовања
Средњих и виших примања
Дестинације бирају преко интернета
Путују са друштвом или са породицом
Задржавају се 5 до 10 дана
Користе сопствени аутомобил
Користе приватни смештај
Траже боравак у природи
Траже могућност за истраживање

Извор: аутори

Овакви резултати дали су једну потпунију слику о овом сегменту тражње када је у питању туризам. На основу тога може се спроводити конкретнија и боља организација овог вида туризма.

Оцена важности елемената туристичког производа за туристе који путују ради посматрања и снимања дивљачи

У оквиру анкетног упитника испитаници су имали прилику да оцене колико су им важни одређени фактори који утичу на квалитет туристичког путовања. Исхрана и очувана природа, према одговорима испитаника, су најважнији фактори (Табела 2).

Табела 2. Оцене важности фактора на туристичком путовању

ЕЛЕМЕНТ / ВАЖНОСТ	Потпуно неважно	Делимично неважно	Средње важно	Донекле важно	Веома важно	Коначна оцена важности
Смештај	9	3	21	8	7	Средње важно
Исхрана	4	0	16	4	24	Веома важно
Културне знаменитости	0	5	26	3	14	Донекле важно
Очувана природа	4	0	9	11	24	Веома важно
Едукација	8	8	23	4	5	Средње важно
Рекреација и забава	1	8	26	2	11	Донекле важно

Извор: аутори

Ови резултати могу помоћи у креирању туристичког производа који ће бити привлачнији за туристу који жели да путује ради посматрања и снимања дивљачи.

На крају анкетног упитника, испитаници су имали могућност да сами упишу свој коментар или предлог за развој туристичког посматрања или снимања дивљачи. Сви коментари и сугестије од стране испитаника односиле су се на маркетинг овог вида туризма. Опште је мишљење да је свест код људи о вом виду туризма веома мала и да је треба пробудити, а упоредо радити на томе да развој снимања и посматрања дивљачи буде одржив.

ЗАКЉУЧАК

На светском туристичком тржишту посматрање и снимање дивљачи је релативно млада али нарастајућа грана. Пошто су савременом посматрању и снимању дивљачи основни циљеви очување диверзитета дивљачи и заштита угрожених врста и њихових станишта, овај вид туризма има све одлике одрживости, што га карактерише као пожељног на дестинацијама богатим животињским врстама.

Установљавањем профила овог туристе долази се до закључка да су то пре свега еко-туристи који поред посматрања и снимања дивљачи на својим путовањима теже и ка осталим активностима еколошки оријентисаног туризма. Пре свега то су шетње, возња бицикла, планинарење, и многе друге активности које подразумевају боравак у природи. Стога, намеће се чињеница да је најадекватнији начин пласмана посматрања и снимања дивљачи као туристичког производа управо његово спајање са овим активностима у комплетну понуду еко-туристичког карактера.

Чињеница је да наша земља има одличне потенцијале за развој туристичког посматрања и снимања дивљачи. Стога, треба предузети одговарајуће мере да се ова природа и њене особности пре свега очувају, а затим и искористе на одрживи начин. Управо је туризам грана привреде која ће најмање деструктивно утицати

на природна станиша, а допринети њиховом развоју. Коначно, улагање у плански организован туризам у заштићеном природном добру јесте улагање у природу.

ЛИТЕРАТУРА

- Ивановић Ч., (2004): Фотосафари – специфичан вид туристичког лова, Часопис Туризам, бр. 8, стр. 142-143, Департман за биологију и екологију, Нови Сад
- Лазић Л., (2008): Заштићена природна добра и екотуризам Војводине, ПМФ Департман за географију, туризам и хотелијерство, Нови Сад
- Ненадовић Н., (2005): Међународно значајна подручја птица у Војводини, Дипломски рад, ПМФ Департман за биологију и екологију, Нови Сад
- Прентовић, Р. (2005), „Ловни туризам“ - скрипта, ПМФ Департман за географију, туризам и хотелијерство, Нови Сад
- Симић, Д., Пузовић, С. (2008), „Птице Србије и подручја од међународној значаја“, Лига за орнитолошку акцију Србије, Београд
- Стојановић, В., (2007): Одрживи развој туризма и животне средине, ПМФ Департман за географију, туризам и хотелијерство, Нови Сад
- Пузовић, С. (2009), „Значајна подручја за птице у Србији“, Министарство животне средине и просторног планирања, Завод за заштиту природе Србије, Покрајински секретаријат за заштиту животне средине и одрживи развој, Београд

Извори са интернетa:

www.ptica.org

www.heritagedestination.com

www.srbija.travel

www.birdlife.org